

Англис тилинин Америка вариантынын грамматикасынын өзгөчөлүк жактары

Азыркы кндө англис тили өзүнүн колдонуу көлөмүн кеңейтип, бир канча өлкөлөргө мамлекеттик тил, экинчи мамлекеттик тил жана улуттар аралык мамиле тили милдетин аткарып келе жатат. Ушул нерсе англис тилинин структурасына кээ бир өзгөрүүлөрдүн келип чыгышына себеп болууда. Түрдүн варианттар өздорүнүн нормаларына, стандарттарына ээ болуп, алар англис тилинин фонетикалык, грамматикалык структурасынын жана сөз байлыгынын кеңейишине алып келүүдө. Бул өзгөрүүлөрдүн көпчүлүгү этиштерге тиешелүү.

Азыркы учурдагы англис тилиндеги кызматчы этиштер **shall** жана **will**дин арасындагы өзгөчөлүк жоюлуп **shall** этишинин **will** этиши тарабынан сыгып чыгарылуусу кичине жатат. Буга биринчи себеп оозеки сүйлөөдө **I'll, we'll, they'll** кыскартылган формалардын көп колдонулуусу, экинчиден **will**дин биринчи жактан башка калган баардык жактар үчүн, **shall** бир гана биринчи жак жекелик санда гана колдонулуп калуусу себеп болууда.

M: I will be there.

We will meet someday.

Ошондой эле кээ бир учурларда **should**дун ордуна **would** колдонулууда.

M: I would like to know.

Келер чакты билдирген **will** жардамчы этиштин ордуна көпчүлүк учурда **to be going to** колдонулуп келе жатат.

To be going to:

A) жакын келечекте аткарыла турган кыймыл – аракетти көрсөткөндө:

M:

He **is going to** read that book next week.

B) максатты көрсөткөндө:

What **are you going to** do when you return to your homeland?

Биздин оюбузча, азыркы учурда **to be going to** англис тилинин кызматчы этиштер системасын толтуруп жаңы кызматчы этиш катарында карап чыгуу керек.

Англис тилинин Америка вариантында сүйлөөчүлөр Британия вариантына караганда Present Perfect (have) has + Past Participle формасы анча колдонулбайт. Алар Simple Past Tenseги Present Perfectтин альтернативасы катары көп колдонушат. Башкача айтканда Present Perfectтин ордуна Simple Past Tenseги колдонушат.

M:

American English

I can't find my keys.

Did you see them anywhere?

A: Are they going to the show tonight?

B: No, they already **saw** it.

A: Is Samantha here?

B: No, she just **left**.

A: Can I borrow your book?

B: No, I **didn't read** it yet.

British English

I can't find my keys.

Have you seen them anywhere?

A: Are they going to the show tonight?

B: No, they **have** already **seen**, it.

A: Is Samantha here?

B: No, she **has** just **left**.

A: Can I borrow your book?

B: No, I **haven't read** it yet.

Англис тилинин Британия вариантында to have a bath, to have a rest, to have a shower этиштери колдонулса, ал эми Америка вариантында to have этишинин ордуна to take этиши колдонулат.

British English

I'd like to **have a bath**

I'll just **have** a quick **shower** before we go out. Joe is **taking a shower**.

American English

I'd like to **take a bath**.

Let's **take** a short vacation why don't you **take a rest** now?

Америка вариантында **needn't** тин ордуна “**don't need to**” колдонулат. British English
American English

They **needn't** come to school today.

They **don't need to** come to school today.

Убакытты көрсөтүш үчүн Америка вариантында “at” предлогунун ордуна “on” предлогу колдонулат.

British English

American English

at Christmas

on Christmas

at five o'clock

on five o'clock

at the weekend

on the weekend

Institute, University сөздөрүнүн алдында “at” предлогунун ордуна Америка вариантында “in” предлогу колдонулат.

British English

American English

She studied math **at** the University.

She studied French **in** high school.

Британия вариантында “to write” этишинен кийин “to” предлогу колдонулса, ал эми Америка вариантында “to” колдонулбайт.

British English

American English

I promised to write **to** her every day.

I promised to write her every day.

Азыркы учурдагы Америка вариантында “to have” этиши учур чакта суроо жана таңгыч формаларды жасоодо этиш менен дифференциялоо кезектүү.

British English

American English

Do you have the time?

Have you (got) the time?

Do you have any children?

Have you (got) any children?

Акыркы 20 жылда англис тилинде эскирген деп эсептелинген Subjunctive формасын колдонулуусу учурап жатат.

M: It was essential that he make a choice.

Ошондой эле сүйлөө речинде илептик сүйлөмдөрдүн пайдалануу кеңейтилип, аны тизинде кээ бир анык эрежелерге баш ийишибиз керек.

а) экинчи жакка бериле турган “атайын” суроолордо этиш тизинде калат:

1. Where you think you're going?

2. What you want that for?

б) экинчи жакка бериле турган жалпы суроолордо тизинде жардамчы этиштер колдонулбай калууда:

M: Have a drink!

Like an apple!

Мындай илептик тизинде эки жакка берилген суроолорго тиешелүү.

Get жана **want** этиштери дагы көпчүлүк учурларда жардамчы этиш катары колдонулууда:

а) Passive voice туура жазуу үчүн

M: He got hurt. You will get hurt.

б) Герундий менен «баштоо» маанисинде:

M: Het is get going.

в) Максатты көрсөтүүдө инфинитив менен

M: I got to know him.

г) Have + infinitive менен «мажбурлоо» obligation маанисинде

M: We have got to set off at once.

Want этиши- керек, шарттуулук, талап кылуу маанисинде колдонулуп жатат.

M: You want to be careful.

M: You want to take it easy.

M: You want to be careful about what you are doing.

Мындай учурларда **want** этишин, жардамчы этиш же болбосо модальдык этиш катарында карап чыгуу керек.

Ушул кычкыл чөйүн 's негизинен жандуу зат атоочтор менен колдонулса, азыркы кычкыл 's “of-phrase” менен параллель колдонулуп жатат.

Мисалы: газета жана журналдардан алынган мисалдарды карап көрсөк:

- human nature's diversity.

- biography's charm

- the record's voice

Этиш + толуктооч конструкциясы жеке этишке караганда көбчүрөөк колдонуусу артып баратат.

M: Will you look at it? тин ордуна Will you have a look?

Will you ring me? нин ордуна Will you give me a call?

Биз артиклердин жаңыча колдонулушунун кңбөсө болуп жатабыз. Белгилң артикль кээ бир зат атоочтордо колдонулбай калып жатат. Буга мисал: cinema, theatre, university, temperature, state, department сыяктуу атооч сөздөр артикльсиз колдонулууда.

Бизге белгилң бир топ сын атоочтордун салыштырма даражасы - er жана - est суффикстери жардамында тнзңлөт. Бирок акыркы кнндөрдө компоненттердин бири "well" болгон сын атооч сөздөрдн даражалары аналитикалык жол менен тнзңлңп колдонулууда.

M: More well – informed | – better – informed ордуна;

Most well –informed -best informed ордуна;

"Whom" атоочтун ордуна **who, be** этишинен кийин **"I"** дын ордуна **"me"**ни колдонулушу норма болуп калууда.

M: I don't know who to suggest.

It's I - It's me

же болбосо

Asan gave that to my sister and I -and me.

Nobody but me – Nobody but I.

Багыныгыкы снйлөмдөрдө байламталарсыз эле колдонуу тенденциясы кнзөтнлңдө. Кээ бир учурларда байламта катары колдонулуучу Америка варианты таасиринде кеңейип бара жатат.

M: Aziz can do it like I can.

Азыркы учурда **due to** предлог катары колдонулууда.

M: Due to headache.

Жогорудагылардан ушундай жыйынтык чыгарсак болот. Англис тилинин Америка варианты грамматикасынын элементтер жыйындысы жана алар ортосундагы пайда болгон мамилелерден Британия жана Австралия вариантындай эле болуп, азыр да Америка варианты өз алдынча тил болуп кабыл алынышына эч кандай себеп жок. Бул варианттагы болгон, болуп жаткан, болушу кнтнлңп жаткан өзгөрнлөрдн баардыгы тил системасы мнмкнчнлңктөрннн келип чыккан функциянын кеңейиши гана десек болот. Бул өзгөрнлөр Америка вариантында тилдин норма чек арасынын эркин белгилениши менен аныкталат.

Адабияттар

1. Ch. Fries American English Grammar. London Univesity. 1983 г.
2. Menchen H.L. The American language. New York 1978 г.
3. Kenyon J.S. Cultural levels and functional varieties of English. The College English. 2000 г.

* * *